

Miten tunnistan manipuloidun tilinpäätöksen?

1. Omaisuuden myyntivoitot liiketoiminnan muissa tuotoissa
2. Palkkojen nostamatta jättäminen
3. Suoriteperusteisuuden väljä tulkinta
4. Kassavirtalaskelma paljastaa jopa väärennetyn tilinpäätöksen
5. Tunnuslukuanalyysi kriisin tunnistamiseksi

Liitteet

1. Töölön Matkatoimisto- graafi
2. Suomi-Soffa SSF- graafi
3. Tunnusluvut kriisin tunnistamiseksi
4. Tunnuslukujen tulkintaohjeita

Liitteet ovat P-Analyzer- tilinpäätösanalyysi- ja ennusteohjelmiston standarditulosteita.

Tuloslaskelmaa ja tasetta voi laillisesti kaunistella usealla eri tavalla. Lisäksi kriisiyhtiöissä esiintyy jopa laitonta tuloslaskelman ja taseen manipulointia.

Seuraavassa on tarkasteltu yleisimpiä keinoja manipuloida yrityksen liikevoittoa.

1. Omaisuuden myyntivoitot liiketoiminnan muissa tuotoissa

Yleisin laillinen tapa kaunistella liikevoittoa huonoina vuosina on myydä liiketoimintaan kuuluvaa omaisuutta ja kirjata myyntivoitto (Kirjanpitolautakunnan ohjeen mukaisesti) liiketoiminnan muihin tuottoihin. Tällöin liikevoitto paranee kyseisen myyntivoiton verran. Samalla saadaan yleensä runsaasti likvidiä rahaa kassaan.

Hyvinä vuosina voi vastaavasti myydä tappiolla liiketoimintaan kuuluvaa (epäkuranttia) omaisuutta ja kirjata tappiot liiketoiminnan muihin kuluihin.

Nämä manipuloinnit on helppo havaita tuloslaskelman asianmukaisilta riveiltä.

2. Palkkojen nostamatta jättäminen

Omistajien ei yleisesti ottaen kannata nostaa vuosipalkkaa yli 25 000 euroa, koska ansiotulojen verot yli menevältä osin ovat enemmän kuin osinkotuottoihin kohdistuvat verot. Palkkojen nostamatta jätetty osa parantaa liikevoittoa ja samalla osingonmaksukykyä.

Jos omistajat nostavat jonain vuonna poikkeuksellisen suuria palkkoja, niin silloin on syytä epäillä, että aikaisemmin otettuja osakaslainoja on muutettu palkaksi tai muutoin yrityksestä on yritetty ottaa ulos turvallisesti paljon rahaa ennen yrityksen kaatumista.

Nämäkin asiat nähdään suhteellisen hyvin tuloslaskelmaa ja tasetta lukemalla.

3. Suoriteperusteisuuden väljä tulkinta

Tuotot viedään kirjanpitoon suoriteperusteisesti eli sen jälkeen kun tuote tai palvelu on myyty, toimitettu ja laskutettu. Tuloslaskelmalla ei oteta kantaa siihen, milloin asiakas maksaa tuotteesta.

Kriisiyhtiöiden kirjanpidossa voi esiintyä myyntilaskuja, joita ei ole edes lähetetty asiakkaalle eikä vastaavia tuotetoimituksiakaan ole vielä tehty.

Ääriesimerkkinä voi mainita it- yhtiön, joka kirjasi kuluvan vuoden liikevaihtoon usean jakelijan kanssa tehtyjen 10 vuoden edustussopimusten vuosittaiset minimimyyntit, vaikka mitään myyntiä ei oikeasti ollut vielä olemassakaan. Koska kyseessä oli ohjelmistojen ”myynti”, niin mitään kuluja ei kirjattu näkyviin, jolloin koko ”myynti” näkyi liikevoiton kasvuna.

Jos myyntisaamiset kasvavat oleellisesti nopeammin kuin liikevaihto, niin silloin on syytä epäillä, että osa myyntilaskuista on keksittyjä tai muutoin epävarmoja.

4. Kassavirtalaskelma paljastaa jopa väärennetyn tilinpäätöksen

Tuloslaskelman ja taseen väärentämistä on vaikea havaita suoraan, mutta tekemällä mallilaskennalla tuloslaskelmaa ja tasetta vastaavan kassavirtalaskelman, saadaan suuri osa väärennöksistä näkyviin.

Yritystutkimusneuvottelukunta (YTN) on määritellyt laskentamallin, jonka avulla tuloslaskelmasta ja taseesta saadaan analyysimielessä riittävän tarkka kassavirtalaskelma.

YTN:n kassavirtalaskelmassa Toimintajäämä kuvaa sitä rahamäärää, joka myyntituloista on jäänyt kassaan muuttuvien ja kiinteiden toimintakulujen jälkeen. Tuloslaskelmalla Käyttökate (= liikevoitto + poistot) kuvaa suoritepohjaista tulosta sen jälkeen, kun liikevaihdosta on vähennetty toiminnan muuttuvat ja kiinteät kulut. Keskimääräisten laskutusviiveiden jälkeen käyttökate tulee rahana kassaan toimintajäämänä.

Jos piirretään käyrinä rinnakkain kumulatiivinen käyttökate ja kumulatiivinen toimintajäämä, niin niiden pitäisi olla yhdensuuntaiset ja pitkässä juoksussa yhtä suuret.

Liitteessä 1 on kyseiset käyrät Töölön Matkatoimistosta vuosilta 1999 – 2003. Matkatoimisto meni nurin vuoden 2005 alussa ja vuoden 2004 tilinpäätöstä ei enää tehty.

Liitteessä 2 on vastaavat käyrät Suomi-Soffa SSF Oy:stä vuosilta 2005 – 2009.

Samantyyppiset käyrät saisi myös Nova Group:ista vuosilta 2004 – 2007 ja muutamasta pörssiyrityksestäkin vuosilta 2006 – 2010.

Kriisiyrityksille on tyypillistä, että pitkäaikaista lainaa otetaan myös juoksevien kulujen kattamiseen. Tämä näkyy selvästi liitteiden 1 ja 2 toisessa käyrästössä (kumulatiivinen ylivelka).

5. Tunnuslukuanalyysi kriisin tunnistamiseksi

Yrityksestä kannattaa laskea kaikki keskeiset tunnusluvut. Jos useimmat tunnusluvut ovat hyviä, niin silloin yritys on todennäköisesti kunnossa. Jos yleisilme on huono, niin silloin yritys on todennäköisesti huonossa kunnossa.

Yksittäinen tunnusluku voi olla hyvinkin harhaanjohtava. Esimerkiksi Töölön Matkatoimistolla Quick ratio oli yli 2 eli erinomainen (esimerkiksi Keskollla se on alle 1), vaikka yrityksen maksukyky oli erittäin heikko.

Liitteessä 3 on kokoelma Töölön Matkatoimiston tunnuslukuja kriisin tunnistamisen näkökulmasta.

Liitteessä 4 on kustakin tunnusluvusta lyhyt tulkintaohje.

Töölön Matkatoimiston vuoden 2003 luvuista (liite3) ongelmia ennakoiti erityisesti tunnusluvut Liiketoiminnan muut tuotot, Kumulatiivisen käyttökateen suhde Kumulatiiviseen toimintajäämään, Ostovelkojen kiertoaika, Gearing, Omavaraisuusaste, Myyntisaamisten kiertoaika, Saamiset yhteensä/Liikevaihto ja Ylivelka.

Pelkäästään tuloslaskelmaa ja tasetta lukien ongelmia on vaikea nähdä, koska yritys on tehnyt joka vuosi positiivisen kokonaistuloksen.

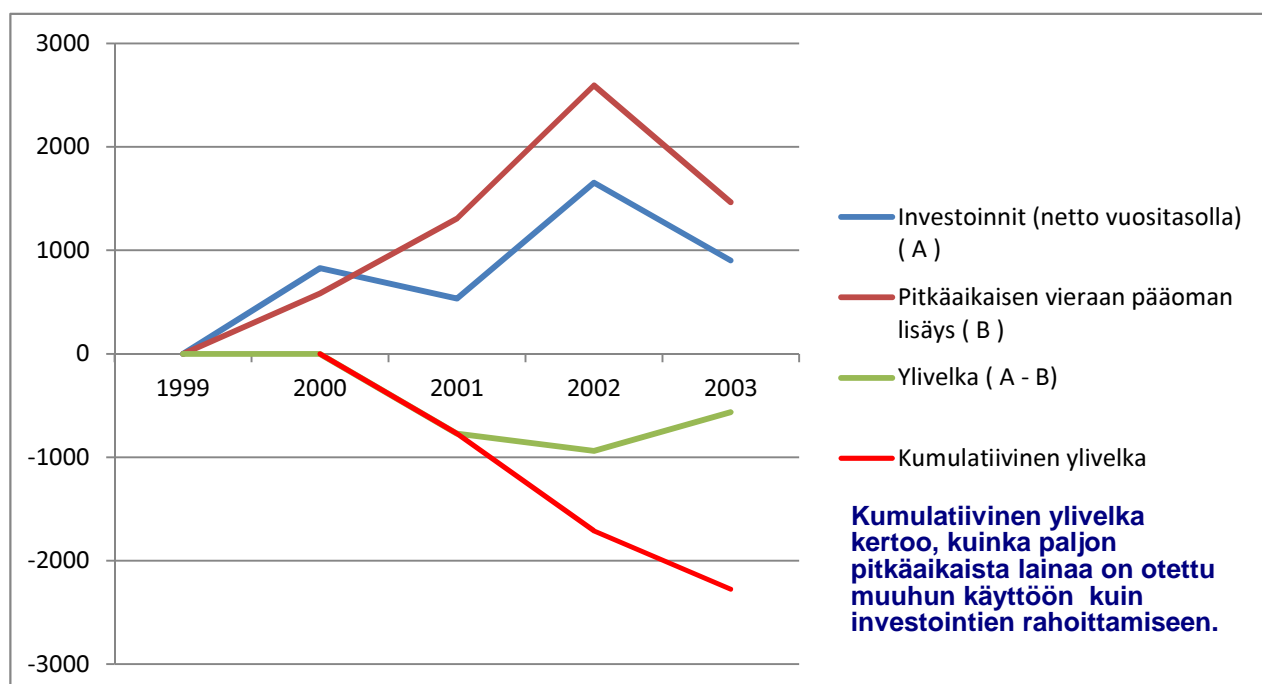
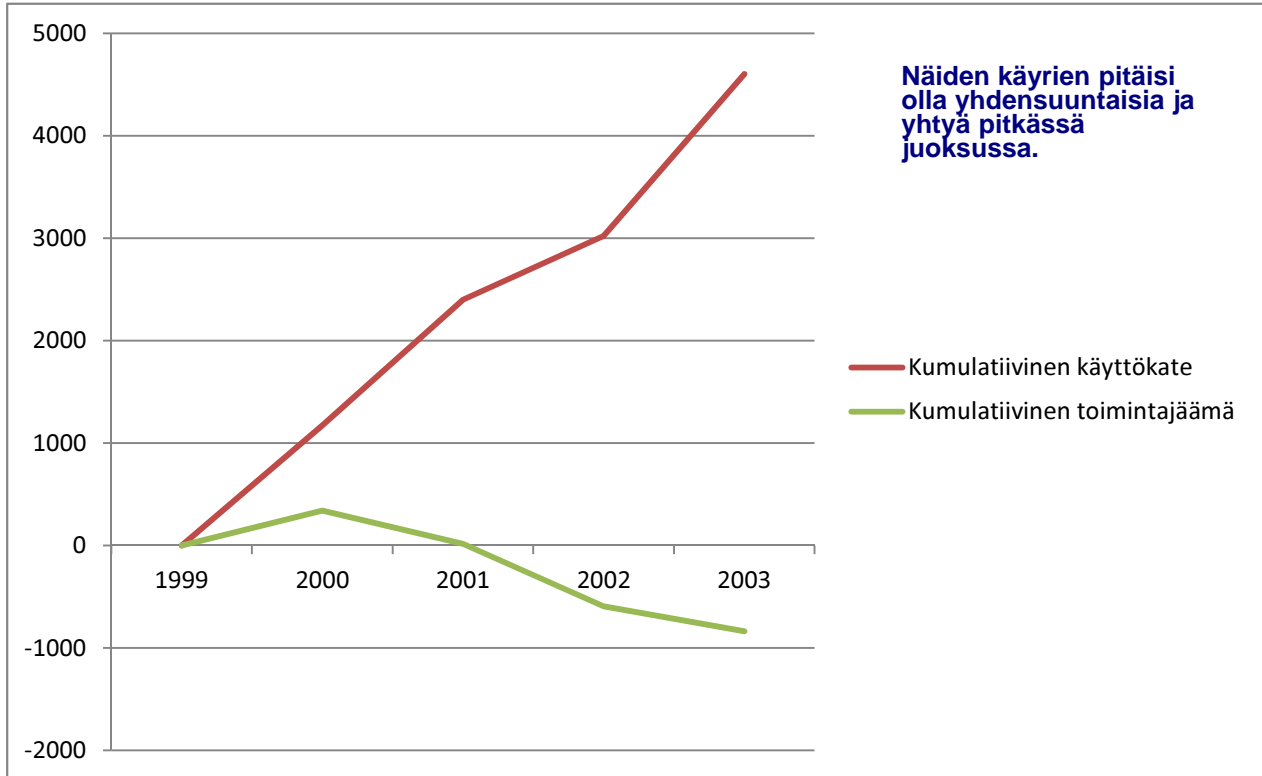
Luvut 1 000 euro

Tilikausi/pituus

	1-12/12	1-12/12	1-12/12	1-12/12	1-12/12
	1999	2000	2001	2002	2003

Kassakriisin tunnistaminen

Kumulatiivinen käyttökate	1 172	2 401	3 022	4 602
Kumulatiivinen toimintajäämä	342	17	-593	-837
Investoinnit (netto vuosisasolla) (A)	827	534	1 654	901
Pitkäaikaisen vieraan pääoman lisäys (B)	584	1 307	2 592	1 464
Ylivelka (A - B)		-773	-939	-563
Kumulatiivinen ylivelka		-773	-1 712	-2 275

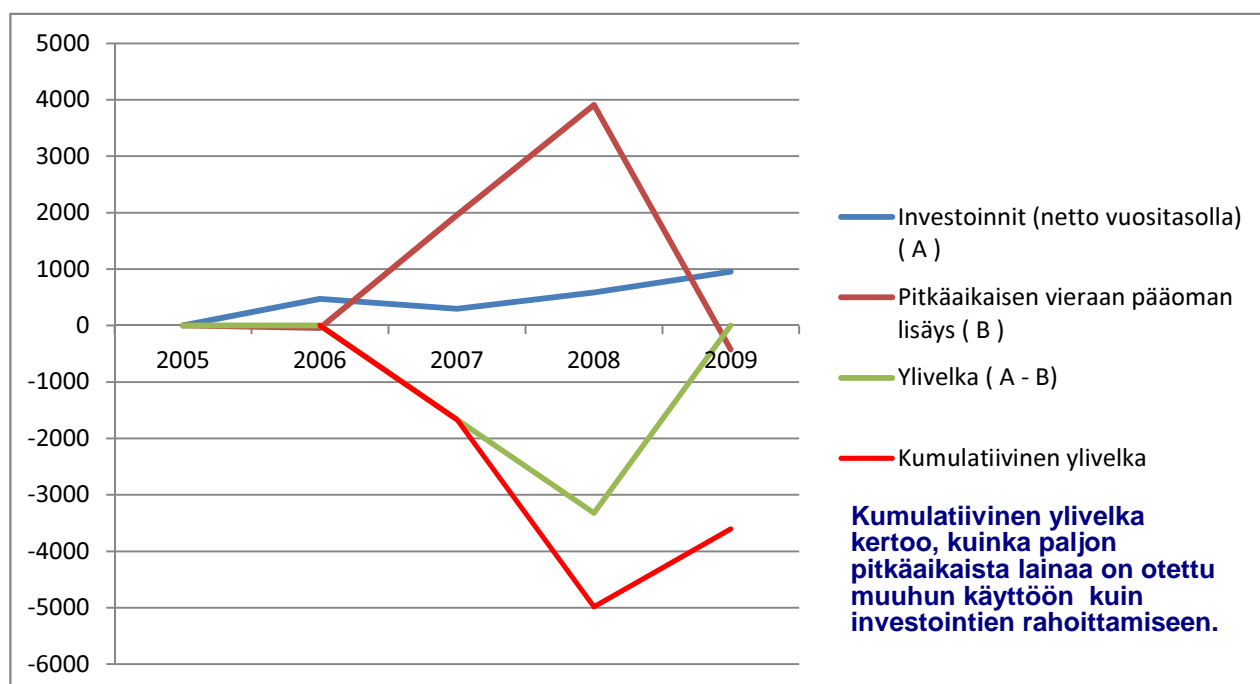
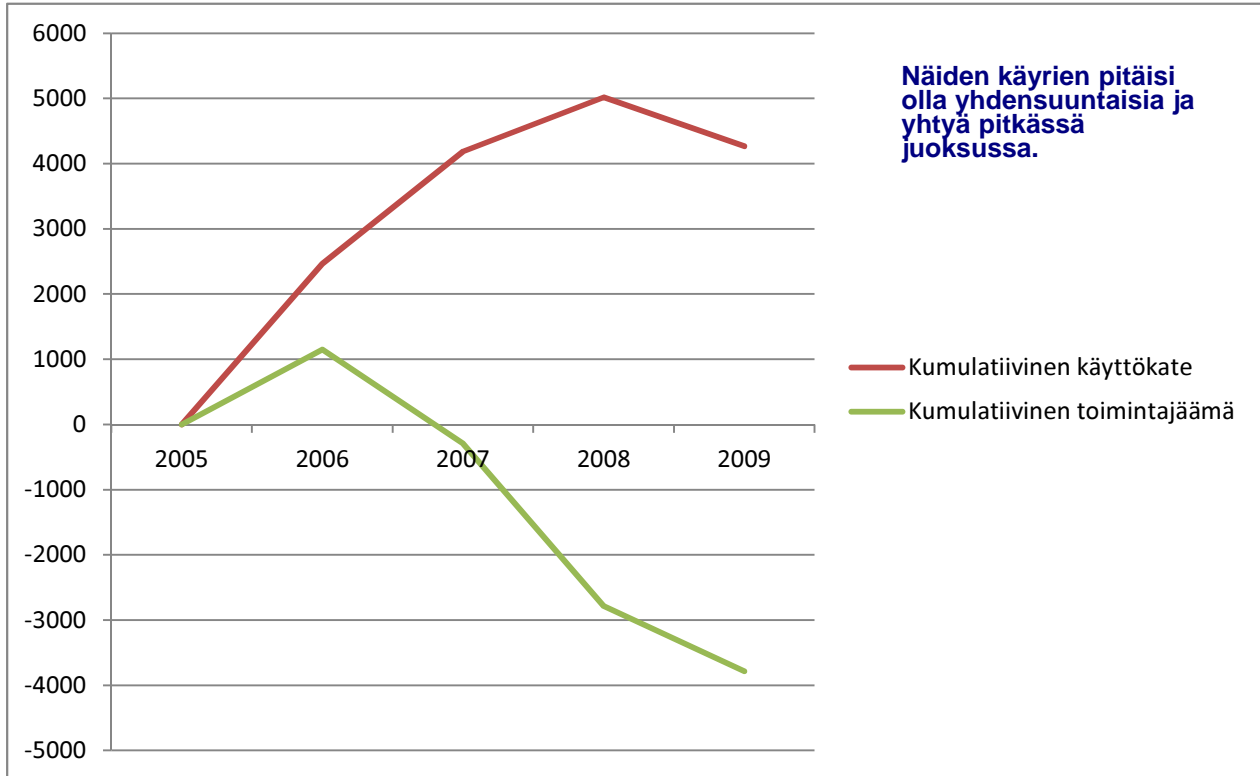
Luvut 1 000 euro

Tilikausi/pituus

1-12/12	1-12/12	1-12/12	1-12/12	1-12/12
2005	2006	2007	2008	2009

Kassakriisin tunnistaminen

Kumulatiivinen käyttökate	2 462	4 185	5 016	4 267
Kumulatiivinen toimintajäämä	1 146	-293	-2 784	-3 786
Investoinnit (netto vuositasolla) (A)	472	295	588	957
Pitkäaikaisen vieraan pääoman lisäys (B)	-42	1 957	3 910	-425
Ylivelka (A - B)		-1 663	-3 322	
Kumulatiivinen ylivelka		-1 663	-4 984	-3 602

Luvut	1 000 euro	Tilikausi/pituus	1-12/12	1-12/12	1-12/12	1-12/12	1-12/12
KRIISIN TUNNISTAMINEN							
			1999	2000	2001	2002	2003
KASVU ?							
Liikevaihto, 12 kk			18 967	34 573	37 842	48 721	49 863
Liikevaihdon muutos-%				82,3	9,5	28,7	2,3
Jalostusarvon muutos-%				8,5	7,7	7,6	8,9
Jalostusarvo, 12 kk			6 319	6 853	7 381	7 945	8 655
Jalostusarvo/Henkilöstökulut			1,2	1,2	1,2	1,1	1,2
Tulkintaohje: Jalostusarvon muutos mittaa yrityksessä tehdyn työn arvon kasvua eli todellista kasvua.							
KANNATTAVUUS ?							
Liiketoiminnan muut tuotot						4	233
Käyttökate			1 125	1 172	1 229	605	1 586
Toimintajäämä (kassapohjainen käyttökate)				342	-325	-756	-265
Kumulatiivinen käyttökate				1 172	2 401	3 006	4 593
Kumulatiivinen toimintajäämä				342	17	-739	-1 004
Liikevoitto			619	686	704	-77	799
Liikevoitto-%			3,3	2,0	1,9	-0,2	1,6
Nettotulos-%			1,6	1,0	0,7	-1,1	0,3
Tulkintaohje: Keksityt tai epävarmat suoriteperusteiset saatavat parantavat Käyttökateä, mutta eivät Toimintajäämää.							
MAKSUVALMIUS ?							
Pääomalainat + Vaihtovelkakirjalainat							
Ostovelat			674	1 036	961	1 689	3 184
Ostovelkojen kiertoaika			28	16	13	18	32
Quick ratio			2,40	2,20	2,30	2,43	2,07
Current ratio			2,26	2,08	2,15	2,23	1,89
Tulkintaohje: Laskujen maksamatta jättäminen on viimeinen tapa rahoittaa toimintaa.							
VAKAVARAISSUUS ?							
Vier pääoman takaisinmaksuaika, v			2,7	3,7	6,0	46,5	10,6
Keskimääräiset rahoituskulut, %			4,8	7,3	7,9	6,9	6,6
Gearing (=nettovelat/oma pääoma), %			86	123	190	318	448
Omavaraisuusaste, %			38	33	26	18	13
Tulkintaohje: Jatkuva huono trendi ja hälytysarvojen ylitys vaarallista.							
SAAMISET ?							
Myyntisaamiset			2 231	2 787	4 065	5 085	8 608
Myyntisaamisten kiertoaika			43	29	39	38	61
Myyntisaamiset / Liikevaihto, %			11,8	8,1	10,7	10,4	17,3
Saamiset yhteensä			3 781	4 972	7 191	9 524	13 797
Saamiset yhteensä / Liikevaihto, %			19,9	14,4	19,0	19,5	27,7
Tulkintaohje: Kiertoaajan pidetessä saatavat tulevat epävarmemmiksi. Keksityt suoriteperusteiset saatavat parantavat tulosta.							
VAIHTO-OMAISSUUS ?							
Vaihto-omaisuus yhteensä							
Vaihto-omaisuuden kiertoaika							
Ainekulut %							
Tulkintaohje: Kiertoaajan pidetessä epäkuranttiusvaara kasvaa. Varastojen alaskirjausta hidastellaan, jos tulos on huono.							
SUUNNITELMAN MUKAISET POISTOT JA ARVONALENTUMISET ?							
Liikearvo							
Poistot liikearvosta (-)							
Kehitysinvestointien lisäys tilikaudella							
Tehdyt poistot / laskennalliset poistot, %			104,7	81,4	83,5	85,9	95,1
Tulkintaohje: Matala (alle 100 %) tai aleneva poistojen taso parantaa tulosta.							
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA ?							
Investoinnit (netto vuositason) (A)				827	534	1 527	901
Pitkäaikaisen vieraan pääoman lisäys (B)				584	1 250	2 592	1 471
Ylivelka (A - B)					-716	-1 066	-570
Rahoitusjäämä				-208	-973	-1 424	-1 136
Osakepääoman ja rahastojen lisäys							10
Lyhytaikaisen vieraan pääoman lisäys				272	481	166	883
Kumulatiivinen investointijäämä				-1 035	-2 550	-4 980	-7 218
Tulkintaohje: Investointien rahoitus lyhyellä lainalla tai toiminnan rahoitus pitkällä lainalla on vaarallista.							

KASVU ?

Tulkintaohje: Jalostusarvon muutos mittaa yrityksessä tehdyn työn arvon kasvua eli todellista kasvua.

Liikevaihto, 12 kk	
Liikevaihdon muutos-%	Voi sisältää "läpikulkukauppaa". Vertaa jalostusarvon muutokseen.
Jalostusarvon muutos-%	Mittaa oman toiminnan todellista kasvua.
Jalostusarvo, 12 kk	Mittaa yrityksessä tehdyn työn arvoa = Myyntitulot - Ulkoa ostetut palvelut ja tavarat
Jalostusarvo/Henkilöstökulut	Jalostusarvolla katetaan palkat, poistot, nettorahoituskulut, verot ja nettotulos.

KANNATTAVUUS ?

Tulkintaohje: Keksityt tai epävarmat saatavat parantavat Käyttökate, mutta eivät Toimintajäämää.

Liiketoiminnan muut tuotot	Jos tässä isoja eriä, niin liikevoitto tulee todennäköisesti omaisuuden myynnistä.
Käyttökate	Suoritepohjainen käyttökate
Toimintajäämä (kassapohjainen käyttökate)	Kassapohjainen käyttökate. Tämä on jo saatu rahana asiakkailta.
Kumulatiivinen käyttökate	Usean vuoden kumulatiivisen käyttökateen pitäisi olla yhtä suuri
Kumulatiivinen toimintajäämä	kumulatiivisen toimintajäämän kanssa (käyttökate tulee pienellä viiveellä kassaan).
Liikevoitto	Suoritepohjainen liikevoitto
Liikevoitto-%	Kuvaa kannattavuuden kehitystä.
Nettotulos-%	Nettotulos on yritykseen jäävä osa liikevoitosta.

MAKSUVALMIUS ?

Tulkintaohje: Laskujen maksamatta jättäminen on viimeinen tapa rahoittaa toimintaa.

Pääomalainat + Vaihtovelkakirjalainat	Käytetään, kun normaalia rahoitusta ei saada.
Ostovelat	
Ostovelkojen kiertoaika	Tätä pitää verrata normaaliin laskujen maksuaikaan.
Quick ratio	Ei saisi olla paljoa alle 1 millään toimialalla.
Current ratio	Tulisi olla selvästi yli 1 kaupassa ja teollisuudessa.

VAKAVARAISSUUS ?

Tulkintaohje: Jatkuva huono trendi ja hälytysarvojen ylitys vaarallista.

Vier pääoman takaisinmaksuaika, v	Tätä pitää verrata normaaliin yrityslainojen juoksu-aikaan.
Keskimääräiset rahoituskulut, %	Jos > normaali lainakorko, niin yrityksellä on vekseliluottoja tai uskottavuusongelma.
Gearing (=nettovelat/oma pääoma), %	Pitäisi olla alle 100 %. Ei sovi pienten yritysten arviointiin.
Omavaraisuusaste, %	Alle 20 % on aina huolestuttavaa.

SAAMISET ?

Tulkintaohje: Kiertoajan pidetessä saatavat tulevat epävarmemmiksi. Keksityt saatavat parantavat tulosta.

Myyntisaamiset	
Myyntisaamisten kiertoaika	Tätä pitää verrata normaaliin laskujen maksuaikaan.
Myyntisaamiset / Liikevaihto, %	Kasvu aina epäilyttävää.
Saamiset yhteensä	
Saamiset yhteensä / Liikevaihto, %	Kasvu aina epäilyttävää.

VAIHTO-OMAISSUUS ?

Tulkintaohje: Kiertoajan pidetessä epäkuranttiusvaara kasvaa. Alaskirjauksia hidastellaan, jos tulos on huono.

Vaihto-omaisuus yhteensä	
Vaihto-omaisuuden kiertoaika	Tämä ei saisi kasvaa kustannusrakenteen säilyessä ennallaan.
Ainekulut %	Muutos täällä vaikuttaa myös kiertoaikoihin.

POISTOT?

Tulkintaohje: Matala (alle 100 %) tai aleneva poistojen taso parantaa tulosta.

Liikearvo	Pörssiyrityksien ei ole pakko tehdä liikearvopoistoja.
Poistot liikearvosta (-)	Pienet liikearvopoistot parantavat tulosta.
Kehitysinvestointien lisäys tilikaudella	Nämä olisi voinut kirjata vuosikuluksi verotuksessa.
Tehdyt poistot / laskennalliset poistot, %	Laskennalliset poistot = 0,04 x Rakennukset + 0,25 * Muu poistettava käyttöomaisuus

INVESTOINTIEN RAHAVIRTA ?

Tulkintaohje: Investointien rahoitus lyhyellä lainalla tai toiminnan rahoitus pitkällä lainalla on vaarallista.

Investoinnit (netto vuositason) (A)	
Pitkäaikaisen vieraan pääoman lisäys (B)	Investointeja rahoitetaan yleensä pitkäaikaisella lainalla.
Ylivelka (A - B)	Jos tämä on pakkasella, niin yritys käyttää pitkäaikaista velkaa toiminnan rahoittamiseen.
Rahoitusjäämä	Rahoitusjäämä kertoo, paljonko myyntituloista jää investointien rahoittamiseen.
Osakepääoman ja rahastojen lisäys	Investointeja rahoitetaan osakeanneilla.
Lyhytaikaisen vieraan pääoman lisäys	Hätätilassa investointeja rahoitetaan lyhyellä velalla.
Kumulatiivinen investointijäämä	Alijäämä täytyy kattaa uudella omalla ja vieraalla pääomalla.